Prof. emeritus dr hab. Michał Kobusiewicz
Ul. Szkutnicza 2, 60-480 Poznań

Poznań 10.08. 2024

Ocena

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Kerneder-Gubała pt. „Wydobywanie i przetwórstwo krzemienia czekoladowego w paleolicie na przykładzie Orońska

Stanowiska późno paleolityczne w Orońsku oraz pole górnicze je otaczające leżą na północno wschodnim obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich. W pracy podano bliższe szczegóły ich położenia.

Rozprawa pani magister Katarzyny Kerneder-Gubały jest bardzo obszerna. Składa się z dwóch tomów. Tekst tomu pierwszego liczy 260 stron druku wraz z 36 wykresami, 26 tabel oraz 52 rysunki map oraz liczne kolorowe zdjęcia wykopów. Tom drugi zawiera 150 głównie kolorowych zdjęć zabytków. Tekst składa się z dziewięciu rozdziałów.

We wstępie (rozdział 1) autorka referuje stan badań, dotychczasową krytykę źródeł oraz omawia stosowaną w pracy terminologię.

W rozdziale 2 jest mowa o metodach prac górniczych prowadzonych przez prahistorycznych górników oraz wydobywanie krzemieni, także na terenach spoza samego regionu Orońska. W rozdziale 3 podano lokalizację i charakterystykę naturalnych złóż krzemienia czekoladowego. W rozdziale 4 omówiono geologię i geomorfologię tego regionu. W rozdziale 5 szczegółowo omówiono punkty eksploatacji krzemienia i inwentarze krzemienne oraz narzędzia górnicze sporządzane z poroży łosi, jeleni i turów ze stanowisk w Orońsku, a także pobierane z palenisk szczątki roślinne.

Mieści się tu więc także próba rekonstrukcji środowiska, w którym żyli i działali ówcześni górnicy. Z węgli drzewnych udało się też wydatować wiek szybów górniczych metodą radiowęglową. Nowością jest też odkrycie wskazujące, że do ułatwienia pracy w szybach kopalnianych stosowano wypalanie ogniem warstw zawierających surowiec krzemienny.

W rozdziale 6 omówione zostały stanowiska innych kultur paleolitycznych których ślady pobytu odkryto w rejonie Orońska. Omówiono też zasięgi eksportu krzemienia

czekoladowego na terenach Polski a także za jej granicami. W rozdziale 7 opisano położenie różnych wychodni krzemienia czekoladowego, zaś w rozdziale 8 jest mowa o uzyskiwaniu i przetwórstwie tego krzemienia w paleolicie począwszy od grup madleńskich, przez społeczności grup kultury Federmesser aż po najliczniejsze osadnictwo grup ludności należące do kultury świderskiej.

Najciekawszym i najważniejszym jest rozdział 9 o znaczeniu Orońska w gospodarce surowcowej późnego paleolitu. Mowa tu o znaczeniu w pradziejach regionu orońskiego skupienia działalności górniczej i wykorzystywaniu surowców krzemiennych, głównie krzemienia czekoladowego.

Autorka omawianej dysertacji podjęła się kontynuacji dotychczasowych prac nad tym zagadnieniem. Oprócz szczegółowego podsumowania badań w rejonie Orońska prowadzonych przez wielu badaczy począwszy od końca I Wojny Światowej, a skończywszy na kilku sezonach własnych badań terenowych, uzyskała podstawę do podsumowania naszej wiedzy o prahistorycznym górnictwie społeczności późnego paleolitu żyjących i działających w tym regionie w schyłku plejstocenu i w samym początku holocenu. Do swego zadania podeszła wyczerpująco. Nie tylko dokładnie omówiła wszystkie dostępne znaleziska, ale też doskonale je zilustrowała dzięki szczegółowym opisom wyniku wykopalisk, fotografii, licznym rysunkom, tabelom i wykresom. Wielce ciekawe wyniki własnych badań uzyskała dzięki bliskiej współpracy z badaczami nauk pomocniczych dla archeologii takich jak geologia, archeozoologia i archeobotanika, a konkretnie dendrochronologia. Dzięki tej współpracy uzyskano liczne daty radiowęglowe umieszczające prace prahistorycznych górników w rejonie Orońska w okresie młodszego Dryasu i sam początek holocenu.

Dużą zaletą omawianej dysertacji jest też próba odtworzenia kolejnych faz działania paleolitycznych górników w organizacji ich pracy. Autorka także dokładnie opisuje i ilustruje narzędzia jakie stosowano w trakcie prac górniczych prowadzonych przed około dziesięciu tysiącami lat temu. Odtworzyła też dynamikę wypełniania szybów po ukończeniu ich eksploatacji. Praca pani magister Kerneder-Gubały, zakończona obszerną bibliografią, po raz pierwszy dała podsumowanie wiedzy o najstarszym górnictwie na ziemiach Polski.

Sporo miejsca w tym opracowaniu znalazła też problematyka śladów pobytu grup ludzkich późnego paleolitu bytujących w pobliżu pola górniczego, niekoniecznie związanych z pracami górniczymi. Autorka zajęła się także zagadnieniem zasięgu krzemienia czekoladowego na tereny Polski a także poza jej granicami.

Działalność pani magister Kerneder-Gubała wyraźnie posunęła do przodu wiedzę o zdobywaniu, obróbce i dystrybucji krzemienia czekoladowego, surowca tak ważnego w życiu społeczności schyłkowego paleolitu.

Omawiana praca, po skróceniu niektórych zbyt szeroko rozbudowanych rozdziałów, oraz usunięciu występowania, w niektórych wypadkach powtarzania ogólnej treści wcześniejszych akapitów, powinna zostać opublikowana.

Stwierdzam, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska pani magister Katarzyny Kerneder-Gubała pod tytułem „Wydobywanie i przetwórstwo krzemienia czekoladowego w paleolicie na przykładzie Orońska" spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Michał Kobusiewicz